

ALGUNES CONSIDERACIONS AL VOLTANT DE LES PROPOSTES NORMATIVITZADORES DEL NOMENCLÀTOR OFICIAL DE TOPONÍMIA MAJOR DE CATALUNYA DE L'IEC

Moisés Selfa Sastre

El concepte de normativització lingüística és un concepte que ha estat i està en boga de cara a aquelles comunitats lingüístiques que s'enorgulleixen de tenir un sistema lingüístic propi que sens dubte és funcional per als seus parlants. No és ni molt menys la nostra intenció explicar què s'entén en el món de la lingüística per aquest concepte de normativització, encara que sí direm que es tracta d'un terme específic basat en la necessitat d'atorgar a les llengües un caràcter simbòlic i referencial mitjançant una normativa unificada, vàlida per a tots els parlants i que estigui per sobre de la variació diatòpica, diastràtica i diafàsica. La normativització és una de les defenses més importants contra la fragmentació lingüística. Per això la disciplina dels usuaris sense excepció és imprescindible en qualsevol llengua per tal que aquesta prosperi. Tot sistema lingüístic sotmès a un procés de normativització ho està sempre que estigui impulsat per una autoritat lingüística que exerceixi les seves autoritats en els tres pilars que conformen qualsevol llengua: l'àmbit fonètic i fonològic, l'àmbit morfosintàctic i l'àmbit lèxico-semàntic.

En el cas que ens ocupa, és a dir, el del Nomenclàtor Oficial de Toponímia Major de Catalunya, podem dir, com tots vostès saben, que aquest nomenclàtor ha estat sotmès a un procés de normativització lingüística, d'acord amb la resolució 563/V, de 7 de maig de 1998, del Parlament de Catalunya. Va ser llavors quan es va crear una comissió constituïda el mes de juny del 1998 que tenia com a objecte l'elaboració del Nomenclàtor Oficial de Toponímia Major de Catalunya, és a dir, la localització, estudi i normalització de la toponímia de Catalunya. La xifra de topònims a oficialitzar en aquesta data superava els 35.000.

En aquesta comissió està integrada l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC al costat de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, l'Institut d'Estadística de Catalunya, els Departaments de Cultura, de Política Territorial i Obres Públiques i el de Governació i Relacions Institucionals, el Consorci per a la Normalització Lingüística, la Federació de Municipis de Catalunya i l'Associació Catalana de Municipis.

Pel que fa estrictament al paper de l'Oficina d'Onomàstica en aquest magne projecte, en primer lloc direm que aquesta ha assumit el seu paper en la revisió, en una primera fase, la de la primera edició del Nomenclàtor (2003), dels més de 40.000 topònims que ha de

contenir aquest Nomenclàtor i en l'estudi dels casos conflictius. En una segona fase, la de la segona edició, es va revisar i ampliar la primera edició del *Nomenclàtor* amb la finalitat de completar l'oficialització de la toponímia de la base toponímica 1:50.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC). Durant el procés de revisió, l'Oficina d'Onomàstica de l'Institut d'Estudis Catalans va revisar 14.978 topònims, va proposar 3.181 correccions i 729 addicions.

Les novetats més importants d'aquesta segona edició són la incorporació de la transcripció fonètica dels nuclis de població i l'ordenació per ordre alfabètic dels municipis, cosa que permet una localització més ràpida i directa del municipi que cerquem.

La segona edició del *Nomenclàtor* consta de tres volums. La part cartogràfica es presenta en dos volums (vol. 1 i 2).

- *Volum 1*: d'Abella de la Conca fins a Muntanyola.

- *Volum 2*: de Nalec a Xerta.

- *Índex*: índex bàsic (tots els topònims del nomenclàtor), llista d'entitats de població i la relació dels municipis de Catalunya (ordenats alfabèticament).

S'ha actualitzat la informació cartogràfica de cadascun dels 947 municipis. Cada mapa municipal conté informació complementària: escuts municipals (només s'inclouen els que compten amb aprovació definitiva), etimologia del nom (proporcionada per l'IEC), transcripció fonètica basada en l'AFI (Alfabet Fonètic Internacional) i llista de topònims. El *Nomenclàtor* inclou 52.701 topònims dels 947 municipis de Catalunya.

Aquest treball s'ha realitzat en dues fases: durant la primera fase del treball, l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC ha realitzat l'estudi estrictament bibliogràfic de la toponímia inclosa en aquest projecte a partir dels mapes elaborats per l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Aquest estudi bibliogràfic consta a *grosso modo* dels següents apartats:

- a) estudi de la configuració sintagmàtica del topònim;
- b) estudi de la seva etimologia;
- c) classificació d'acord amb una sèrie d'àrees de pertinença: religió, milícia, etc.

Per a aquest estudi bibliogràfic s'han utilitzat el *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana* i l'*Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines.

En una segona fase s'ha contrastat el treball de camp (comprovació de l'existència del topònim, de la seva pronunciació, de la seva localització, etc.) realitzat pels tècnics del Consorci per a la Normalització Lingüística i el treball bibliogràfic fet per l'Oficina d'Onomàstica amb les fitxes de l'IEC, i es van resoldre els casos pendents. Finalment, un cop resoltos tots els dubtes, es va elaborar una proposta de canvis i una altra d'addicions per a cada una de les comarques, propostes que es van transmetre a l'Institut Geogràfic Nacional.

Una vegada realitzats els treballs tècnics, va començar la fase d'informació i consulta dels ajuntaments, ateses les seves competències pel que fa a la denominació oficial dels municipis i els nuclis de població. La comunicació es farà d'acord amb el procediment que preveu el Decret 60/2001, de 23 de gener, pel qual es regula el procediment per al canvi de denominació dels nuclis de població i les entitats municipals descentralitzades. Tot i això,

per afavorir el consens i la col·laboració de totes les administracions públiques, s'ha recordat a totes les alcaldesses i alcaldes del domini lingüístic l'inici d'aquesta fase a través d'una comunicació conjunta dels directors generals de Política Lingüística i Administració Local, i dels presidents de la Federació de Municipis de Catalunya i de l'Associació Catalana de Municipis i Comarques.

Vista la metodologia que ha estat emprada en l'elaboració del *Nomenclàtor*, l'objectiu de la nostra comunicació és comentar alguns casos de topònims que han sofert algun tipus de revisió per part de l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC. Veurem com el treball de camp (comprovació de l'existència del topònim, de la pronunciació local del nom de lloc, de la correcta localització en un mapa, entre d'altres qüestions) i la recerca bibliogràfica ajuden a resoldre casos dubtosos.

COMENTARI D'ALGUNES¹ DE LES ESMENES DE L'OFICINA D'ONOMÀSTICA DE L'IEC

Com ja hem dit, l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC ha estat i continua sent l'encarregada de revisar i publicar el *Nomenclàtor Oficial de Toponímia Major de Catalunya*. Aquesta feina ja fou encetada per la Secció Filològica, de la qual depèn l'Oficina d'Onomàstica, en documents normatius reproduïts als ja coneguts *Documents de la Secció Filològica* (vegeu, sobretot, els volums II i III). Veurem ara, alguns casos que apareixen o bé en la primera edició o bé en la segona edició d'aquest *Nomenclàtor*. Ho farem d'una manera descriptiva i comentarem els casos que considerem més adients des del punt de vista normatiu.

En primer lloc comentarem els noms formats per dos topònims units per la conjunció copulativa *i*, conjunció que s'adopta en la nova denominació d'aquests: *Alàs i Cerc* en lloc d'*Alàs*, *Bigues i Riells* en lloc de *Bigues* i *Cruïlles*, *Monells i Sant Sadurn de l'Heura* en lloc del simple *Sant Sadurn de l'Heura*. Altres canvis oficials tenen a veure amb un canvi de la denominació oficial del municipi a partir de l'agregació dels antics llocs que conformen el nou municipi. Així s'accepta el nom d'*Alt Àneu* en lloc de *València d'Àneu*, que aglutina els llocs de *València d'Àneu*, *Isil*, *Son* i *Sorpe*, i *Vulpellac*, *Fonteta* i *Peratallada* en lloc de *Forallac*. El coneixement del territori també ha permès proposar noves denominacions oficials com són els casos de *Lles de Cerdanya* per tal de facilitar la diferenciació amb el municipi de *Lles* (Vall d'Aran) i *Pontils* en lloc de *Santa Perpètua de Gaià*.

En un altre terreny, l'Oficina d'Onomàstica, seguint el criteri de la Secció Filològica de l'IEC, adopta l'additament que el consell municipal respectiu ha escollit en comptes del suggerit en un primer moment per l'Institut: *Aguilar de Segarra* en lloc d'*Aguilar de Boixadors*, *Alfara de Carles* en lloc d'*Alfara dels Ports*, *Cabrera d'Igualada* en lloc de *Cabrera d'Anoia*, *Corbera d'Ebre* en lloc de *Corbera de Terra Alta*, *Mollet de Peralada* en lloc de

¹ No pretenem ser exhaustius en els casos de topònims que comentem. Únicament volem descriure quina ha estat la metodologia emprada per l'Oficina d'Onomàstica de l'IEC, metodologia que és extensible a tots els casos d'accions i esmenes proposats a les dues edicions del *Nomenclàtor Oficial de la Toponímia Major de Catalunya*. En qualsevol cas, cal dir que hem consultat els *Documents de la Secció Filològica* de l'IEC per a l'elaboració d'aquest treball, sobretot els volums II i III.

Mollet d'Empordà, *Sant Joan de Mollet* en lloc de *Mollet de Ter*, i *Sarroca de Lleida* en comptes de *Sarroca de Segre*. Altrament, ha proposat la supressió del determinatiu quan el poble sembla oposar-se a l'additament, sempre que l'homònim corresponent no sigui un municipi: *Bellpuig* en lloc de *Bellpuig d'Urgell*, i *Canyelles* en lloc de *Canyelles del Garraf*, entre d'altres casos.

També s'ha cregut oportú regularitzar amb minúscula les partícules *en/na* que formen part de determinats topònims i que no sempre són interpretables com a article personal: *Castellar de n'Hug* i no *Castellar de N'Hug* i *els Omells de na Gaia* en lloc de *els Omells de Na Gaia*.

Un cas molt significatiu de noves denominacions oficials és el que té a veure amb el fet que la grafia reflecteixi la pronúncia real del topònims: *Sant Pau de Segúries* en lloc de *Sant Pau de Seguries*, *Roda de Berà* i no *Roda de Barà*, *el Bagís* amb accent gràfic a la *í*, *Borgonyà* i no *Burgonyà* on la *u* passa a ser *o*, *Can Gonteres* i no *Can Guanteres*, *la Cellera d'Amont* i no *la Cellera d'Amunt*, *Miànigues* i no *Mianigues*, *Campredó* en lloc de *Campredó*, *la Joncosa de Montnell* i no *la Joncosa de Muntnell*, *Raimat* en lloc de *Raïmat*, *Bellvei del Penedès* sense accent a la *i*, *Ca n'Altimira* en lloc de *Ca n'Altamira*, *Jonquerol* en lloc de *Junquerol*, *Jonquerol* en lloc de *Junquerol*, *Sobrànigues* en lloc de *Sobirànegues*, i *Trullars* en lloc de *Trullàs*, entre altres exemples.

Altres casos de topònims majors dels quals s'ha modificat el nom per causes diverses són, entre d'altres, els següents: *Torrefeta i Florejacs* en lloc de la forma artificial *Torreflor*, *Vila-seca* en lloc de *Vila-seca de Solcina*, *Gimenells i el Pla de la Font* que ha sorgit com a entitat independent segregada del municipi d'Alpicat, *Sant Llorenç de Montgai* en lloc de *Llorenç de Montgai*, i *Antius* sense el genèric *colònia* (*Colònia Antius*).

Però les propostes normatives incorporades al *Nomenclàtor* no es refereixen únicament a la toponímia major. També observem modificacions a la toponímia menor com comentem a continuació. *El Canaletes* en lloc de *el Canaleta* ja que és l'única forma del nom propi en plural, *puig de Tres Vents* en lloc de *Tretzevents*, *Albi* sense accent a la *i* d'acord amb la pronúncia occitana, *s'Abanell* amb l'article salat predominant a la Selva, *Montgrony* en lloc de *Mogrony*, la qual cosa reflecteix una evolució analògica que ja trobem documentada des del segle XIII, *Sala-d'heures* amb guionet i apòstrof més emprada en la bibliografia, *riera de Jafre* on la vocal posttònica ha de ser una *e* i no una *a*, *torrent de Merdança* sense preposició abans del nom propi, *torrent de Pedrola* amb preposició abans del nom propi, *riu de Set* amb preposició, *riera de Sorreigs* amb *-s* final, *font dels Tenyers* amb una *e* pretònica, *puig de la Banya del Boc* sense accent gràfic sobre la *o*, *coll de Colitzà* sense *-r* final atesa la documentació antiga, *coll de Manrella* sense article davant el nom propi del lloc, *les agulles del Petintó* amb article davant del nom propi, *Quermany* en comptes de les grafies que comencen per *Car-* o *Cara-* i *Coll de Revell* on la vocal pretònica ha de ser una *e* i no una *a*.

CONCLUSIONS FINALS

De tot el que s'ha dit fins ara fàcilment es desprenen una sèrie de conclusions:

a) El motor impulsor de la normativització de qualsevol llengua és la voluntat de col·laboració entre tots els territoris geogràfics d'un domini lingüístic qualsevol. Si falla aquesta voluntat comuna, el procés de normativització difícilment serà possible per no dir impossible.

b) És necessària l'autoritat d'una institució acadèmica que vetlli perquè aquest procés de normativització sigui científic. I no només caldrà això: el reconeixement i l'assimilació de les directrius lingüístiques dictades per aquesta institució és fonamental per a una consciència lingüístico-normativa comuna.

c) Aquest procés de normativització ha de ser, sens dubte, científic, de manera que l'elaboració de documents de caràcter normatiu, entengui's per exemple la normativització toponímica com hem vist, és el camí a seguir per poder parlar amb propietat d'una llengua que tingui una normativa pròpia sens dubte funcional.

TOPONÍMIA NORMATIVITZADA QUE COMENTEM AL NOSTRE TREBALL		
NOM A NORMATIVITZAR	COMARCA	NOM NORMATIVITZAT
Alàs	Alt Urgell	Alàs i Cerc
Bigues	Vallès Occidental	Bigues i Riells
Sant Sadurní de l'Heura	Baix Empordà	Cruïlles, Monells i Sant Sadurní de l'Heura
València d'Àneu	Alt Àneu	Alt Àneu
Forallac	Baix Empordà	Vulpellac, Fonteta i Peratallada
Lles	Cerdanya	Lles de Cerdanya
Santa Perpètua de Gaià	Conca de Barberà	Pontils
Aguilar de Boixadors	Bages	Aguilar de Segarra
Alfara de Ports	Baix Ebre	Alfara de Carles
Cabrera d'Anoia	Anoia	Cabrera d'Igualada
Corbera de Terra Alta	Terra Alta	Corbera d'Ebre
Mollet d'Empordà	Alt Empordà	Mollet de Peralada
Mollet de Ter	Gironès	Sant Joan de Mollet
Sarroca de Segre	Segrià	Sarroca de Lleida
Bellpuig d'Urgell	Pla d'Urgell	Bellpuig
Canyelles del Garraf	Garraf	Canyelles
Castellar de N'Hug	Berguedà	Castellar de n'Hug

XXIII JORNADA D'ANTROPONÍMIA I TOPONÍMIA

TOPONÍMIA NORMATIVITZADA QUE COMENTEM AL NOSTRE TREBALL		
NOM A NORMATIVITZAR	COMARCA	NOM NORMATIVITZAT
Omells de Na Gaia	Urgell	els Omells de na Gaia
Sant Pau de Seguries	Ripollès	Sant Pau de Segúries
Roda de Barà	Baix Penedès	Roda de Berà
Bagis	la Selva	Bagís
Burgonyà	Pla de l'Estany	Borgonyà
Can Guanteres	Vallès Occidental	Can Goteres
la Cellera d'Amunt	Pla de l'Estany	la Cellera d'Amont
Mianigues	Pla de l'Estany	Miànigues
Camp-redó	Baix Ebre	Campredó
la Joncosa de Muntmell	Baix Penedès	la Joncosa de Montmell
Raimat	Segrià	Raimat
Bellveí del Penedès	Baix Penedès	Bellvei del Penedès
Ca n'Altamira	Vallès Occidental	Ca n'Altimira
Junquerol	Gironès	Jonquerol
Sobiràrigues	Gironès	Sobrànigues
Trullàs	Gironès	Trullars
Torreflor	Segarra	Torrefeta i Florejacs
Vila-seca de Solcina	Tarragonès	Vila-seca
	Segrià	Gimenells i el Pla de la Font
el Canaleta	Terra Alta, Baix Ebre	el Canaletes
Tretzevents	Conflent, Vallespir	el puig de Tres Vents
Albí	Occitània	Albi
l'Abanell	la Selva	s'Abanell
Mogrony	Ripollès	Montgrony
Saladheures	Osona	Sala-d'heures
riera de Jafra	Garraf	riera de Jafre
torrent Merdança	Gironès	torrent de Merdança
torrent Pedrola	Gironès	torrent de Pedrola
riu Set	Garrigues, Segrià	riu de Set
riera de Sorreig	Osona	riera de Sorreigs
font dels Tanyers	Pla de l'Estany	font dels Tenyers

TOPONÍMIA NORMATIVITZADA QUE COMENTEM AL NOSTRE TREBALL		
NOM A NORMATIVITZAR	COMARCA	NOM NORMATIVITZAT
puig de la Banya del Bóc	Gironès	puig de la Banya del Boc
coll de Colitzar	Garrotxa	coll de Colitzà
coll de la Manrella	Alt Empordà	coll de Manrella
les agulles de Petintó	Baix Llobregat	les agulles del Petintó
Carmany / Caramany	Baix Empordà	Quermany
Coll de Ravell	Osona, la Selva	Coll de Revell